

פרשת יתרו

עבודה זרה

[א]

נוצרים ומוסלמים

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: (שמות פרק כ, ג)

שיתוף בב"נ

יש להסתפק האם ב"נ מצווה על "שיתוף", דהיינו שמאמין בהקב"ה, אלא שמשותף שם שמים עם אלהים אחרים. והנה הגמ' (סנהדרין סג, ב) מביא כמה פשטים באיסור של "לא ישמע על פיך", ואבוב דשמואל אמר שאסור לאדם שיעשה שותפות עם הנכרי שמא יתחייב לו שבועה, ונשבע בעבודה זרה שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך. וכתבו בתוספות שמ"מ בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים שלהן, ואין תופסין בהם אלהות, ואף על פי שמה שמזכירין עמהם שם שמים וכוונתם לדבר אחר, מ"מ אין זה שם עבודת כוכבים. גם דעתם לעושה שמים, ואף על פי שמשותפין שם שמים ודבר אחר, לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשותף, ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על כך.

וכן פסק הרמ"א (אורח חיים סימן קנו סעיף א). דהנה המחבר כתב ויזהר מלהשתתף עם הכותים, שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך (שמות כג, יג), וכתב הרמ"א ויש מקילין בעשיית שותפות עם הכותים בזמנא דה"ז, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בע"א, ואף על גב דמזכירין הע"ז, מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשותפים שם שמים וד"א, ולא מצינו שיש בזה משום, ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט, יד) דהרי אינם מוזהרין על השתוף.

ועי' בשו"ת שואל ומשיב (ח"א סי' נא) שמביא בשם הריטב"א (חולין ה, ב) שלכן שתי דברות הראשונות "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום כדי להזהיר אותנו על יחוד הגמור שהאמונת ה', ושללא כבני נח שלא הוזהרו על השיתוף. (ועי' לקמן דעת החולקים)

נוצרים

ולפי"ז יש לדון האם נוצרים נחשבים לעובדי ע"ז, שלכאורה אין בעבודתם אלא "שיתוף", שהרי מאמינים שיש אלוה, אלא שמאמינים שיש עוד אלהות, היינו שמאמינים בשלישיה. אבל הרמב"ם בפירוש המשנה (מסכת עבודה זרה פרק א) כתב להדיא שהם עובדי ע"ז ממש, וז"ל ודע, שזאת האומה הנוצרית העומדת בטענת המשיח, על חילוף כיתותיה, כולם עובדי עבודה זרה, ואידיהן כולם אסורים, ונוהגים עמהם בכל התורה כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה, ויום ראשון הוא מכלל אידיהן של גויים, ולפיכך אין מותר לשאת ולתת עם מאמין המשיח ביום ראשון כלל בדבר מן הדברים, אלא נוהגים עמהם ביום ראשון כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה ביום אידן.

כל שישראל נהרג וכו'

בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יורה דעה סימן קמח) תוקף את השואל שכתב לו שאין ב"נ

מצווים על שיתוף, וכתב שאע"פ שדבר זה מורגל בפי כמה חכמים שאין הנכרים מצווים על השיתוף, וגם בכמה ספרים מדרשות ואגדות השתמשו בהקדמה זאת, אבל "אני יגעתי ולא מצאתי דבר זה לא בשני תלמודין בבלי וירושלמי, ולא בשום אחד מגדולי הראשונים, ואילו היה זה אמת הו"ל להרמב"ם להביא בהל' מלכים לפסק הלכה שאין הנכרי מצווה על ע"ז בשיתוף, ולמה זה השמיט דין זה". ועי"ש שמוכיח כדבריו מהא דאיתא (סנהדרין נו, ב), בע"ז כל שב"ד של ישראל ממיתין עליהן ב"נ מוזהר עליהן, וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים הלכה ב), א"כ שיתוף שישראל נהרג עליו, ב"נ מוזהר עליו. וכתב הנו"ב שנתפשט הטעות עפ"י דברי התוס' והרמ"א (שהבאנו לעיל), שלשון זה הטעה לכמה חכמים, וסברו דכוונת הרמ"א הוא שאין ב"נ מצווה לעבוד ע"ז בשיתוף, אבל באמת לא כן הוא, וכוונת התוס' ורמ"א הוא דמה שמשותף שם שמים ודבר אחר בשבועה אין זה עובד ע"ז ממש, רק שמשותף שם שמים ודבר אחר, ואינו קורא בשם אלהים ואינו אומר אלי אתה רק שמזכירו בשבועתו עם שם שמים בדרך כבוד, בזה מצינו איסור לישראל דכתיב ובשמו תשבע והוא אזהרה לישראל שלא ישבע אלא בשמו ב"ה ולא ישתף שם שמים ודבר אחר, והנכרים אינן מוזהרים על זה השיתוף. **אבל בשעבוד ע"ז בשיתוף אינו חילוק בין ישראל לנכר.** וכתב הנו"ב שגם בספר מעיל צדקה (סימן כ"ב) כתב כן, אך לא הביא הראיה.

החולקים על הנו"ב

דברי הנו"ב הובאו בפתחי תשובה (יורה דעה סימן קמז ס"ק ב) ומוסיף שכדבריו כ"כ גם בתשובת שער אפרים, וכן הוא ג"כ דעת הפרמ"ג (שפתי דעת סוף יו"ד סי' ס"ה), ועי"ש שמביא שהש"ך סובר שב"נ אינו נזהר על שיתוף, אבל חולק עליו וכתב כהנו"ב, דהא דבן נח אין מוזהר על שיתוף היינו בשבועה שישותף שם שמים ונביאים, אבל לעבוד בשיתוף דישראל נהרג עליה ה"ה בן נח, כמ"ש הר"מ ז"ל (פ"ט מהל' מלכים) ונשאר בצ"ע. וכתב הפתחי תשובה שאי אפשר לומר כן בדעת הרמ"א ז"ל דמדבריו בד"מ (סימן קנ"א) הובא בש"ך (שם סק"ז) מבואר להיפך. דהנה הרמ"א כתב שנהגו להקל למכור לגוים דברים שצריכים לע"ז, היכא שיכולים להשיגו במקום אחר, והש"ך מביא לשון הדרכי משה שהטעם שיש להקל בזמן הזה, הוא מהטעם דמקילין להשתתף עמהם, ר"ל כמ"ש (או"ח ס"ס קנ"ז) דבזמן הזה מותר להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ, אלא שמשותפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור **שאין בני נח מוזהרין על השתוף**, ה"ה הכא. הרי לן להדיא שהרמ"א סובר שדברי התוס' אינם מוגבלים לענין שבועה לבד, אלא גם לענין עבודה ממש.

הדלקת נרות בשביל כבוד הכומרים ביום אידם

ועי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' נג) שתמה על מהר"י אסאד שדן להתיר במקום שמקפידים הכומרים בשעה שמסתובבים עם צלמיהם ביום אידם, שמכבדים אותם באורות, ומצווים שגם היהודים הדרים באותו שוק ידליקו נרות, וכתב מהרי"א שאע"פ שהחת"ס (שו"ת חתם סופר חלק ב סימן קלג) כתב וז"ל לענין מה שמסבבים בארץ הודו בע"ז שלהם, וכל הדרים באותו המבוי צריכים להדליק נרות, ויהודים הדרים שם אם אינם מדליקים הם בסכנה מפני ההמונים, אע"פ שיעבודה זרה זו אין עבודה בכך, מ"מ **הישראל אסור לעשות וצריך למסור נפש על זה**, כאן התיר עפ"י הש"ך הסובר שאינם עובדי ע"ז. וכתב (מהרי"א) שאולי החת"ס לא דיבר אלא בהודו, ששם היה ע"ז ממש. ותמה עליו המנחת אלעזר שפשוט שכתבו "הודו" מפני חשש הבקורת (סנזור), והתשובה

הרי נכתב להרב מלוגאש ולא לרב מהודו. וגם הכת"ס (יו"ד סי' פ"ד) נשאל על זה, והביא שכבר נשאל אביו והורה שיהרג ואל יעבור, הרי לן שלא על עבודה זרה של הודו הורה, אלא על הנוצרים, שהכת"ס מסתמך על תשובת אביו, והוא ידע על מה אביו נשאל. עוד תמה עליו ממ"ש הרמב"ם (סוף פרק י"א מהל' מאכ"א) להדיא שנוצרים יש להם דין עובדי ע"ז. (אלא שבדפוסים חדשים הוציאוהו מפני הבקורת)

ישמעאלים

יש לדון האם הישמעאלים נחשבים לעובדי ע"ז, שבפשטות אינם עובדי ע"ז, אלא עובדים לה' אחד, רק שסוברים שמוחמד הוא נביא ה'. וכן כתב הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק יא הלכה ז) וז"ל גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה, ומייחדין אצלו יין ואין מפקידין אצלו יין, וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון אלו הישמעאלים, יינן אסור בשתייה ומותר בהנייה, וכן הורו כל הגאונים, אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה. הרי לן להדיא שישמעאלים לא נחשבים לעובדי ע"ז.

ישמעאלי שביטל ע"ז

עוד מקור שאין ישמעלים נחשבים לעובדי ע"ז מצאנו ברמ"א לענין ביטול ע"ז, וז"ל השו"ע (יורה דעה סימן קמו סעיף ה) עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים אף על פי שאינה שלו, ואפילו אינו עובד לאותם עבודת כוכבים, ואפילו בעל כרחו, ובלבד שידע בטיב עבודת כוכבים. אבל קטן שאינו יודע בטיב עבודת כוכבים, וכן שוטה וכן מי שאינו עובד כוכבים, כגון גר תושב, אינם יכולים לבטלה. וכתב הרמ"א ואומות שלנו וישמעאלים שאינם עובדי עבודת כוכבים, אינם יכולים לבטל.

יין של נוצרים

[דרך אגב לענין יין נסך ראיתי חידוש בתוספות רי"ד (עבודה זרה נז, א) שרצה לחדש שגם הנוצרים בזמן הזה שאין מנסכין לע"ז כלל ולא מקריבין זבחים לע"ז כבראשונה, אלא שעושין מן היין דמו של חשוק. ואפילו אם תימצא לומר שזה יקרא ניסוך אין עושין זה אלא הכומרים ובפני ע"ז, אבל שאר גוים וחוז' לע"ז אין מנסכין כלל, הילכך מגען מותר. שהגוים הראשונים היו משכשכין ביין בכל מקום לשם ע"ז, וזה היה ניסוכם ועבודתם היתה בכך, אבל עכשיו שאין דרכם בכך אין להחמיר במגעם. אבל מסיים שאינו סומך להורות לעשות מעשה.]

שיטת המאירי והר"ן

אבל המאירי (עבודה זרה נז, א) מביא שי"א שישמעאלים הללו שאינם עובדי ע"ז, ודנים אותם כגר תושב ואין מגעם אוסר בהנאה, ואף על פי שאמרו איזהו גר תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז, וחכמים אומרים כל שקבל עליו שבע מצות ובקבלה לפני שלשה חברים ואלו אינם מקבלים עליהם כך, כבר אמרו כי תניא ההיא להחיותו כלומר שלא נצטוו להחיותו מתורת אח, אבל לאיסור יינו בהנאה כל שאינו עובד ע"ז לא היה בכלל המנין. אבל כתב שחכמי ספרד חולקין בה, שהרי מצינו בפרק ראשון שהוא מונה בכלל עבודות זרות גישרא שבערביא. והוא גמ' (עבודה זרה יא, ב) חמשה בתי עבודת כוכבים

קבועין הן אלו הן בית בל בבבל בית נבו בכורסי תרעתא שבמפג צריפא שבאשקלון **נשרא**
שבערביא. (עי' לקמן קושיית התשובות והנהגות)

למה המן מסר נפשו לא להשתחוות להמן

וכעין זה כתב הר"ן (סנהדרין סא, ב), יעוי"ש שחידש שהשחואה "של אלהות" אע"פ שאינו עושהו ע"ז ממש, נחשב לאביזרייהו דע"ז וצריך למסור נפשו עליו. ומסביר לפי"ז למה מרדכי מסר נפשו לא להשתחוות להמן, אע"פ שלא עשה עצמו לאלוה ממש. ומוסיף דלמדנו מכאן שהקדשים של כותים, וגם **המשוגע של הישמעאלים**, אע"פ שאינם טועים אחריהם לעשותם אלהות, מכל מקום הואיל ומשתחווים לפניהם השתחואה של אלהות, דין עבודה זרה יש להם לכל דבר איסור. שלא בהידור לבד הם משתחווים לפניו שאין הידור למתים, אלא כעין עבודה של אלהות היא עבודתו. ועי' ח' הר"ן למס' עבודה זרה (נז, א) שמביא דברי הרמב"ם שאין יין של הישמעאלים יין נסך משום שאינם עובדי ע"ז, וצ"ע. וכבר העיר עליהם בספר תשובות והנהגות (ח"ד סימן לה) שמוחמד חי אחרי חתימת התלמוד, וגם מסברא הדברים תמוהין שלא שמענו שאמונה שלהם לב"נ אסור כעבודה זרה, ולא דמי לנצרות שהם כע"ז ממש שמגשימים אלקינו ית"ש עם אמונת השילוש. וכתב עוד שצריך בירור אם באמת בזמנינו בני ישמעאל משתחווים לנביא שלהם. שוב מצאתי בשם שו"ת הרמב"ם (סי' קמח) שכתב שהיה לישמעאלים של פעם שלשה מיני עבודה זרה פעור, מרקוליס וכמוש, א"כ אין להוכיח מזה שבזמן הגמ' היה להם מקום ע"ז קבוע.

כופרים

כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג, ח) שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה, וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה והמכחיש מגידה כגון צדוק ובייתוס, והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו, אף על פי שהיא היתה מעם ה' **כגון ההגרים** (ישמעאלים), כל אחד משלשה אלו כופר בתורה. הרמב"ם חידש שאע"פ שאין הישמעאלים נחשבים לעובדי ע"ז, אבל הם נחשבים לכופרים בעיקר.

יהרג ואל יעבור

אע"פ שכתב הרמב"ם שאין בדת האיסלם משום ע"ז, בכל זאת פסק הרדב"ז (חלק ד סימן צב) שחייב למסור נפשו עליו, היינו שלא ימיר דתו לדת האיסלם. עי"ש שיש לו כמה נימוקים א' אם מפני מצוה אחת של תורה אמרו יהרג ואל יעבור, מי שאנסוהו לעזוב כל הדת כולה, ולהיות כאחד מעמי הארץ ולכפור בכל תורת משה על אחת כמה וכמה שיהרג ואל יעבור. ב' שבדת האיסלם צריך להודות שהיה שם אצלם אדם שמעלתו היא למעלה ממעלת מרע"ה, וזו הריסה בכל הדת. ג' שכיון שינהוג בדתם אפשר שיעבור על החמורות ולא אדעתיה.

ביטול מצוה או כפירה במצוה

אח"כ הוא מביא מה שכתב הריטב"א (פסחים כה, ב) וז"ל והוי יודע שאמונת הישמעאלים אעפ"י שהם מיחדים את השם, ע"ז גמורה **חשיבא ליהרג ואל ימיר**, שהרי המודה

באמונתם כופר בתורת משה שאינה אמת כמות שהיא בידינו, וכל כיוצא בזה ע"ז גמורה היא. ולא אמרו בשאר מצות יעבור ואל יהרג במתכוין להעביר, אלא כשאומרים לו חלל שבת כדי לעבור על דתך, לא שיאמרו לו חלל שבת שתהיה כמודה שאין תורתך אמת, ולא צוה הקדוש ברוך הוא לשמור את השבת. הריטב"א חידש שיש הבדל בין היכא שכופין אותו לעבור על מצוה, שאז הדין יעבור ואל יהרג, לבין היכא שאינו מאמין אפילו במצוה אחת, שזה כפירה בה', אז הדין שבכל מצוות יהרג ואל יעבור.

[ב]

איסור ליכנס לבית ע"ז

יתכן שיש נ"מ גדולה בכל מה שדיברנו, האם לנוצרים ולמוסלמים יש להם דין עובדי ע"ז, לגבי השאלה האם מותר ליכנס לכנסייה של נוצרים או למסגד של ישמעאלים.

איסור ליכנס לעיר שיש בו ע"ז

(עבודה זרה יב, א) ת"ר עיר שיש בה עבודת כוכבים אסור ליכנס לתוכה ולא מתוכה לעיר אחרת דברי רבי מאיר וחכ"א כל זמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר. פרש"י משום חשד דאמרי איהו נמי אזיל למפלח. וכתב בחידושי הריטב"א (שם יא, ב) שאפילו במקום סכנה, כגון דצחי מיא דאי לא שתי מאית, והיא בכלל אבזרי ע"ז שיהרג ואל יעבור. עוד כתב הריטב"א שיש קולא לדברי רש"י שאינו אסור ליכנס לבית ע"ז אלא במקום שאין רגילין הגוים ליכנס לשם אלא לצורך ע"ז בלבד, אבל אם יש שם חצר לדון או שדרכן ליכנס שם לעשות צרכיהם, או לעבור שם דרך קפנדריא מותר. הריטב"א מביא שיש שפירש במשנתנו שאפילו אין כאן מקום חשד אסור, לפי שעושה שם אסופה ורוב עם, שהוא כבוד לע"ז כשמתאספין עם רב ליריד שלה.

כניסה לחצר שיש בו ע"ז

כתב הרמ"א (יורה דעה סימן קמט סעיף ב) וז"ל חצר של עבודת כוכבים, י"א דדינו כעיר של עבודת כוכבים, ובזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפותן מותר ליכנס שם. וי"א דבכל ענין אסור, אם אין דרך עובר בו למקום אחר. אבל כשדרך עובר למקום אחר, לכולי עלמא מותר. וכן המנהג פשוט לילך דרך אותו חצר למקום אחר, ומ"מ מדת חסידות הוא להתרחק מלילך בו אם יש לו דרך אחרת קצר כמוהו.

כניסה לכנסייה

כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה עבודה זרה פרק א משנה ד) וז"ל ולפיכך יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם בה במה, רצוני לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור בה בכוונה, וכל שכן לדור בה. אבל ה' מסרנו בידיהם עד שנדור בעריהם בעל כרחנו, לקיים ייעודו הרע "ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן". ואם זה הוא דין העיר, קל וחומר לדין בית עבודה זרה עצמו, **שכמעט אסור להביט בו**, וכל שכן לקרב אליו, **וכל שכן להיכנס אליו**. דברי הרמב"ם ברור מללו שיש איסור גמור ליכנס לכנסייה של נוצרים, וכמעט אסור להסתכל בו. הש"ך (יו"ד סי' קמט, א) מביא כל דברי הרמב"ם הנ"ל להלכה.

כניסה לשם טיול

הציץ אליעזר (חלק יד סימן צא) נשאל האם מותר ליכנס לכנסיה רק לצורך ביקור אומנותי, דהיינו לשם התרשמות מהאומנות שבכנסיה. עוד נשאל האם מותר להכנס רק לחצר כנסיה, אך ורק כדי להשקיף משם על הנוף. ועל פי דברי הרמב"ם כתב שהדבר פשוט שאסור ליכנס לבית עבודת כוכבים, ולא עוד אלא שאסור אפילו כמעט לראותו, א"כ פשוט שאפילו לטייל שם לראות האומנות ג"כ אסור.

ולגבי כניסה לחצר הביא דברי הרמ"א (הנ"ל) וכתב שכידוע דהיכא שהרמ"א כותב י"א וי"א הלכה כ"א בתרא, וא"כ למדנו מכאן שאסור מדינא בכל ענין ליכנס לחצר של עבודת כוכבים, אפילו בזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפות, ורק להשתמש בהחצר כדרך מעבר למקום אחר שצריך לילך מותר מעיקרא דדינא להשתמש בכזאת, אבל משום מדת חסידות יש להחמיר שלא ליכנס לחצר אפילו לשם מטרה כזאת אם יש לו גם דרך אחרת קצר כמוהו שיוכל לשמש לו כתחליף למקום המעבר.

איסור הנאה בתמונות

וכ' בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן קכט) שפשוט שאסור ליכנס לכנסיה הנוצרים, שהוא מקום שעובדים ועושין תפלותיהם, אף ליכנס רק להביט בצורות שהיו ידועין שרק לנוי נעשו. שאפילו למה שכתבו התוס' דצורות לנוי מותר, הוא דוקא לנוי בעלמא כאנדרטא של מלכים וצורות שבמטבעות ותמונות (פיקצ'ס) שבבתים, אבל אם נעשו לנוי הע"ז ובית הע"ז אסור בהנאה כמו הע"ז, וכל הצורות הנמצאים שם כולם, אף אלו שלא נעבדו, נעשו לנוי להע"ז ולבית הע"ז שזה אסור. עוד כתב שלבד האיסור, דבר השחתה הוא באמונה ובדעות שיהיה רצון לילך לשם. וגם הביא מה שבנו הר"ד שליט"א אומר שכל הענין נעשה להסית ולהדיח בהתקרבות, שזה ודאי הוא דבר אסור לעשות רצונם ולהתקרב להם ולכן ח"ו מלילך לשם.

כניסה לגבות חובו

כתב בספר חסידים (סימן תלה) כומר אחד היה חייב ליהודי כסף, וידע הכומר שלא ילך אחריו לבית התיפלות וכשהיה הולך לתבוע חובו הלך הנכרי לבית התיפלות ולא רצה היהודי לילך אחריו שם. איש אחד הלך בבית ע"ז ונתחרט שאל לזקן להורות לו מה לעשות, א"ל באיזה יום היה כך וכך בכל שנה באותו יום תתענה וכן עשה. יהודי אחד הלך בחצר בית ע"ז כשיצא שמע בת קול שאמרה ואותי השלכת אחרי גוך (מ"א י"ד ט') והתענה כל ימיו.

כניסה במקום פיקוח נפש

נחלקו הראשונים האם מותר ליכנס למקום ע"ז כדי להציל נפשו, הטור (יורה דעה סימן קמט) מביא בשם הרשב"א וז"ל וכל שכן שאסור ליכנס לעולם לחצר אליל, ואפילו לדבר עם אחד מהם, ואפשר אפילו על עסקי רבים, ואפילו על פקוח נפש אסור ליכנס שם, כדאמרינן גבי מעיין המושך מים לפני אליל שלא ישתה אפילו אי מאית אי לא שתי. וכבר הבאנו דברי הריטב"א שאפילו ליכנס לעיר שיש בו ע"ז אסור אפילו במקום פיקוח נפש, וכ"ש למקום ע"ז עצמו.

אבל הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל יט סימן יז) חולק וכתב שמי שברח ונכנס ליסגר בבית עבודת כוכבים המוקפת חומה ודלתים ובריה כדי לינצל, אין איסור ועון בדבר. ולא עוד אלא שהיכא שיש מנהג שמי שהיה חייב מיתה ונס אל בית עבודת כוכבים, לא יקחוהו משם, שאם יהודי ברח שם לינצל, אין איסור בדבר. ולא דמי למתרפא בעצי אשרה, דהתם היינו טעמא, משום דסבור הישראל שיש ממשות בעבודת כוכבים ואתי לממשך בתרה, כיון שהרפואה תלויה בעצי אשרה. וכן פסק השו"ע (יורה דעה סימן קנז סעיף ג) וז"ל מי שנתחייב מיתה מותר לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את עצמו.

כניסה למסגד

הציץ אליעזר (הנ"ל) על פי דברי הר"ן (שהזכרנו לעיל) כתב שברור לפי"ז שגם בית המסגד שלהם, שבו הם מבצעים עבודתם, יש לו ג"כ דין של בית ע"ז לכל דבר, ואסור ליכנס לשם.

אבל בשו"ת יביע אומר (חלק ז - יורה דעה סימן יב) חולק על הצי"א שאע"פ שהר"ן כתב שיש באיסלם משום ע"ז, אבל אנו תופסים עיקר כדברי הרמב"ם שהישמעאלים לאו עובדי ע"ז נינהו, וממילא אין למסגדיהם דין בית ע"ז. ועי"ש מהגאון רבי יצחק אלחנן (שו"ת עין יצחק חאו"ח סי' יא), שנשאל אודות אנשי צבא יהודים שבקשו מאת השר לתת להם מקום כדי להתפלל, ונתן להם את המסגד של הישמעאלים, האם מותר להם להתפלל שם, והשיב, שהואיל ומבואר בטור (סי' קכד) בשם הגאונים והרמב"ם והרשב"א שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז, וכ"כ הרמ"א (בסי' קמו ס"ה), יש להתיר בפשיטות להתפלל שם. ומ"ש התוס' מגילה (ו א) ד"ה טרטיאות, שקשה לומר שבאותם מקומות יכולים ללמוד שם, זהו רק בבתי ע"ז, אבל במסגדים של ישמעאלים שאין שם ע"ז כלל אף התוס' מודים שמותר להתפלל וללמוד שם.

תפילה במערת המכפילה

ובשו"ת דברי יציב (חלק יורה דעה סימן מ) כתב שאסור ליכנס היום למערת המכפלה, בגלל בית תפלתם שבנו עליה. דבריו מבוססים על הרדב"ז והריטב"א (שהבאנו לעיל), שהעריבים דינם כעובדי עבודה זרה גמורים. (אבל יש להעיר שהם לא כתבו שיש ע"ז ממש בעבודתם, אלא שחייב למסור נפשו ולא להמיר דתו לדת האיסלם, כמבואר בדבריהם, א"כ בנוגע להשאלה האם למסגד יש דין בתי ע"ז לכאורה אין ראייה.) ואף שאומרים שמאמינים בהשם ואחדותו שקר בפיהם ושוא ותפל בלבם, כי בגופותיהם המזוהמים ובשכלם הגס אי אפשר להם להאמין במה שאין בכוחם להבין בשכל הטבעי, ובאים לידי דמיונות כוזבות בהגשמה רח"ל, וזה גופא הוי ע"ז, שרק אמונה פשוטה אני מאמין באלקי אברהם יצחק ויעקב הבלתי מושג בשום פנים ואופן אפי' למלאכים ושרפים, ולמשה רבינו מקור הנבואה רק אחורי יראו ופני לא יראו. ואפילו להשיג ענין זה השגה האמתית בלי שום נטיה כל שהוא, צריך לקיים כל התורה כולה ולהתפשטות החומר הגס ולהדבק בשכל העליון, כמבואר בספה"ק עה"פ וידבר אלקים את כל הדברים האלה, שרק מזה יוכל לבוא להשגת אנכי ולא יהיה לך שנאמר אח"כ.

ועי' בספר תשובות והנהגות (כרך ד סימן לה) שמביא דבריו וחולק עליו משום דידוע שהישמעאלים מאמינים בייחוד השם, רק שהיה להם נביא שקר. ואח"כ כתב כמו שכתבנו שיש הבדל בין יהודי שמשתמד לדת הישמעאלים, לזה דמקרי בית ע"ז כיון שלמעשה אינם עובדים ע"ז. עי"ש שמאריך בכל הסוגיא ומסיק דאכן בהא צדקו דברי האדמו"ר זצוק"ל

שראוי להתרחק מהם ומבית תיפלותם, כי כל הגויים ערלי לב ומתעסקים בהבלי שוא ובכחש תורתינו הקדושה, ויש בזה חילול השם להחשיבם לבקר שמה, אמנם בעניננו שניכר שגזלוהו בעוה"ר להשתמש בו כמסגד, ובעת תפלתינו אינו משמש כמסגד, והכניסה לשם ניכרת שהיא בשביל קברי אבות אולי קיל שאין למיחש לאיסור.

ביהכ"נ שמשתמש בחדר בבנין מסגד

ולפי כל הנ"ל יש לדון על מה שקראתי שיש מקום שמשום חשבונות כספיות, הבית חב"ד מתפללים בחדר במסגד שנתנו לרשותם, וראיתי כתוב שאע"פ שהחדר שלהם אינו ממש ליד מקום שמתפללין הישמעאלים, אבל נפגשים בפרוודור ושוחחים אחד עם השני. ולענ"ד יש בזה משום הרס הדת, לא מבעיא לפי השיטות שלאיסלם יש דין ע"ז, דאז בוודאי אסור, שאפילו לחצר בית הע"ז אסור ליכנס. אבל אפילו להפוסקים שאין חשש ע"ז, אבל כמו שכתב הרב שטרנבך שליט"א, **שראוי להתרחק מהם ומבית תיפלותם, כי כל הגויים ערלי לב ומתעסקים בהבלי שוא ובכחש תורתינו הקדושה, ויש בזה חילול השם להחשיבם לבקר שמה.** וכ"ש שלא לקבוע שם מקום תפילה, ולהתחבר להם בפרוודור. ואפילו העין יצחק שהתיר להתפלל במסגד ברור שלא התיר אלא היכא שהישמעאלים כבר עזבו את המקום, כמו שמדובר שם, אבל היכא שהם עדיין מתפללים שם לא התיר, ואני חושב שיש כאן חילול השם להתפלל שם.